

Nr 18

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunala vallagen m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

Till konstitutionsutskottet har båda kamrarna den 1 november 1961 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 175, vari Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 29 september 1961, föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna förslag till

- 1) lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253);
- 2) lag om ändrad lydelse av 22 § landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319); samt
- 3) lag med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1963—1966 m. m.

I propositionen föreslås, att kommunala vallagens bestämmelser om poströstning ändras så, att den nu på valdagen förekommande poströstningen vid vissa mindre omfattande kommunalval i stället skall äga rum närmaste helgfria dag före valdagen. Vidare föreslås, att kravet på röstlängdsutdrag vid röstning inför särskilda röstmottagare slopas och ersättes med röstkort vid kommunala val liksom tidigare skett för andrakammarvalens del. Propositionen innehåller även förslag, att ny sammanräkning för utseende av suppleant för landstingsman skall äga rum för att hindra att plats i landsting kommer att stå tom vid landstingsmans avgång samt att skyldigheten för länsstyrelse att kungöra utgången av kommunalval upphäves. Slutligen föreslås, att nuvarande provisoriska valsystem vid kommunalval skall gälla även med avseende å kommunalval för perioden 1963—1966.

Beträffande de skäl, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft den i anledning av densamma i andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motionen nr 838 av herr *Nyberg*. I motionen föreslås sådan ändring av det i propositionen framlagda förslaget, att poströstningen vid allmänna municipal- och kyrkofullmäktigval samt vid andra än allmänna kommunalval i regel skall äga rum de båda närmaste helgfria dagarna före valdagen. Beträffande motiveringen för förslaget får utskottet hänvisa till motionen.

I. Frågor rörande röstlängdsutdragens avskaffande vid kommunalval

Allmänna val av kommunal-, municipal-, stads- och kyrkofullmäktige samt av landstingsmän skall enligt kommunallagarna och landstingslagen äga rum vart fjärde år. Dessutom förekommer kommunalval, som inte är allmänna, s. k. särskilda kommunalval. Sålunda äger Kungl. Maj:t vid ändring i kommunal och ecklesiastik indelning samt vid jämkning av valkretsindelning, föranledd av territoriella förändringar av landstingsområde, förordna om nytt val av fullmäktige respektive landstingsmän för tiden till utgången av det år, då allmänna val nästa gång skall äga rum. Har vid val fullmäktige eller landstingsmän icke utsetts till föreskrivet antal skall nytt val äga rum för utseende av det felande antalet. Vidare skall omval äga rum om helt val upphävts efter besvär. Såväl allmänna som särskilda kommunalval skall förrättas å sön- eller helgdag.

Poströstning får enligt kommunala vallagen ske såväl på valdagen som dessförinnan. Den som på grund av vistelse på annan ort inom riket är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättning för det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängden, får på valdagen avlämna sin valsedel på fast postanstalt. Vidare får den som vårdas på sjukvårdsanstalt inom riket, vid vilken postanstalt finns inrättad, på valdagen avlämna valsedel där, även om sjukvårdsanstalten är belägen på den ort där väljaren är uppförd i röstlängden. Kan det med skäl antagas att röstberättigad på valdagen kommer att vistas utom riket eller att röstberättigad till följd av viss tjänsteutövning inte kan utöva sin rösträtt på valdagen, får sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel på fast postanstalt inom riket. Röstberättigad, som vistas utom riket och som med skäl kan antagas till följd härav eller till följd av viss tjänsteutövning vara hindrad att valdagen utöva sin rösträtt inom riket, får avlämna sin valsedel på svensk beskickning eller svenskt konsulat som Kungl. Maj:t bestämmer. Röstmottagning äger i regel rum från och med adertonde dagen före valdagen till och med valdagen.

Bestämmelserna om poströstning på valdagen innebär att postanstalterna, som från 1951 i regel hålles stängda på sön- och helgdagar, måste öppnas för röstmottagning sådana dagar, då val äger rum. För att nedbringa kostnaderna för öppethållandet vid enstaka val av kommunal- eller kyrkofullmäktige, vid vilka antalet poströstande brukar vara ringa, har generalpoststyrelsen efter 1951 förfarit så, att styrelsen efter samråd i varje särskilt fall med inrikesdepartementet hållit endast de postanstalter öppna på valdagen där någon väljare enligt av styrelsen inhämtade uppgifter sagt sig vilja poströsta.

Enligt 36 § 1 mom. kommunala vallagen skall väljare, som avlämnar valsedel å postanstalt, beskickning eller konsulat, inneha för sådant ändamål utfärdad utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhör, utvisande att

han där är upptagen såsom röstberättigad vid valet, dagen för valet samt den myndighet, som skall verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna.

Jämlikt 36 § 2 mom. skall röstlängdsutdrag utfärdas på landet av valnämndens ordförande eller dennes suppleant och i stad av den magistraten förordnar därtill. I kommun på landet må röstlängdsutdrag jämväl utfärdas av den som förordnas därtill av länsstyrelsen. Röstlängdsutdrag må ej utfärdas innan röstlängden blivit underskriven eller försedd med intyg, att anmärkning mot den ej framställts inom behörig tid, ej heller senare än dagen före valdagen. Den som vill erhålla röstlängdsutdrag rörande sin rösträtt skall antingen personligen göra framställning därom hos den som äger utfärda utdraget eller också till denne låta inlämna eller med posten insända egenhändigt undertecknad, av minst en person bevittnad ansökan om sådant utdrag. Ansökan må även insändas till kommunalnämndens ordförande eller magistraten i den ort, där sökanden är uppförd i röstlängd. I sådant fall skall ordföranden eller magistraten ofördröjligen överlämna ansökningen till den som har att utfärda utdraget. I ansökan bör uppgivas den sökandes fullständiga namn, födelseår och hemvist inom nämnda ort. Om så begäres, skall utdraget med posten översändas till sökanden. Möter, då ansökan inkommit med posten, hinder för utfärdande av begärt utdrag, skall meddelande härom med angivande av hindrets art ofördröjligen översändas till sökanden.

Vad nu sagts om magistrat skall jämlikt 63 § i stad utan magistrat i tillämpliga delar gälla om den valnämnd, som skall finnas för sådan stad. Även den särskilda valnämnden i Stockholm är i dessa avseenden jämställd med magistrat.

I betänkande den 15 december 1960 (stencilerat) har 1955 års *valutredning* behandlat frågan om röstlängdsutdragens ersättande med röstkort vid kommunala val och i samband därmed tagit upp även frågan om poströstningen vid vissa kommunalval.

Valutredningen konstaterar inledningsvis att det är uppenbart att en strikt tillämpning av reglerna om postanstalternas öppethållande på valdagar vid varje särskilt kommunalval medför orimliga konsekvenser. Vid de enstaka kommunalvalen brukar, framhåller utredningen, de poströstande regelmässigt inte uppgå till något större antal. Under 1952 hölls sålunda nio särskilda kommunalval, vid vilka det inte avgavs mer än sammanlagt 20 poströster. Vid tre dylika val, som ägde rum under 1953, var det sammanlagt endast fyra poströstande väljare. Vid några av de berörda valen förekom över huvud taget inte några poströster. Valutredningen framhåller att den ordning generalpoststyrelsen hittills tillämpat från flera synpunkter är mindre lämplig och att den inte kan tillämpas, om systemet med röstkort införes. Efter ingående överväganden har utredningen kommit till den 1*—*Bihang till riksdagens protokoll 1961. 5 saml. 2 avd. Nr 18*

slutsatsen, att den mest ändamålsenliga lösningen av frågan om poströstningen vid mindre kommunalval är att tidpunkten för den nu på valdagen förekommande poströstningen vid dessa val flyttas till närmaste helgfria dag före valdagen. Landets samtliga postanstalter står då till förfogande för poströstningen, som kan äga rum under hela den tid postanstalterna hålles öppna för det ordinarie postala arbetet. Enligt utredningens uppfattning medför denna lösning knappast att valdagen berövas sin speciella karaktär eller att intresset för valen blir mindre än med nu gällande bestämmelser. Ej heller anser utredningen en dylik poströstningsordning för särskilda val väsentligt avvika från vad som gäller för övriga val. Röstberättigad, som med skäl kan antagas på grund av vistelse på annan ort inom riket vara förhindrad att utöva sin rösträtt på valdagen vid valförrättning för det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängden, skall enligt förslaget äga att närmaste helgfria dag före valdagen rösta på posten. För denna poströstning skall väljaren — till skillnad från vad nu gäller — kunna utnyttja även postanstalt, som är belägen på den ort där väljaren är uppförd i röstlängden. Vidare skall röstberättigad, som vårdas på sjukhus inom riket, få rösta på posten närmaste helgfria dag före valdagen, om det med skäl kan antagas att den röstberättigade till följd av sjukhusvistelsen är förhindrad att utöva sin rösträtt på valdagen. Den som sålunda poströstar skall enligt förslaget avge försäkran om föreliggande hinder för honom att rösta på valdagen.

Valutredningen framhåller, att den ordning utredningen föreslagit för poströstningen är avsedd att göras tillämplig endast vid sådana val, då det från såväl ekonomiska som praktiska synpunkter ej kan anses befogat att hålla postanstalterna inom riket öppna för poströstning på valdagen. Med utgångspunkt häri föreslår utredningen, att den särskilda poströstningsordningen skall tillämpas vid de särskilda kommunalvalen samt dessutom vid allmänna municipalfullmäktigval. Vid sistnämnda val har antalet poströstande blivit allt mindre på grund av utvecklingen mot en reducering av municipalsamhällenas antal. Utredningen anser, att den föreslagna ordningen icke bör tillämpas generellt vid nu angivna val. Frågan skall enligt utredningsförslaget avgöras efter lämplighetsprövning vid varje val, där hänsyn tas till de röstberättigades antal vid valet och övriga omständigheter. Lämplighetsprövningen föreslås ankomma på Kungl. Maj:t.

Efter redogörelse för de 1960 i lagen om val till riksdagen införda bestämmelserna om röstkort anför valutredningen, att de erfarenheter, som vunnits vid 1960 års andrakammarval, då röstkort för första gången användes i stället för röstlängdsutdrag vid röstning inför särskilda röstmottagare, talar för en motsvarande reform för kommunalvalens del. Utredningen lägger därför fram förslag om en sådan reform. Motsvarande ändringar, som i detta hänseende genomförts i lagen om val till riksdagen, föreslås bli vidtagna också i kommunala vallagen. Emellertid finner utredningen

det nödvändigt, att röstkortsbestämmelserna får en något annorlunda utformning när det gäller kommunalval än i fråga om riksdagsmannaval. Sålunda måste beaktas, att kommunalvalen är av skilda slag. För kommunalvalens del måste därför röstkort kunna upprättas för olika val. Med hänsyn till att bl. a. rösträttsvillkoren kan vara olika för skilda slags kommunalval anser utredningen att röstkort, som upprättats uteslutande för visst slags val, inte kan utnyttjas även vid efterföljande val av annat slag. Valutredningen föreslår, att röstkort skall få upprättas gemensamt för flera slags kommunalval. Röstkorten torde enligt utredningen med lätthet kunna göras gemensamma för såväl val av landstingsmän som val av kommunal- eller stadsfullmäktige. Ej heller anser utredningen det förenat med några större svårigheter att göra samma röstkort användbara även vid efterföljande val av municipal- och kyrkofullmäktige.

Valutredningen håller vidare före, att ett allmänt utsändande av röstkort vid kommunalval liksom vid andrakammarval bör förekomma, då kommunalval skall äga rum i hela riket, m. a. o. då allmänt kommunalval skall förrättas. När det gäller de särskilda kommunalvalen föreslår utredningen att den länsstyrelse, som har att bestämma dag för valet, skall äga förordna att röstkort skall upprättas för valet och översändas i samma ordning som för allmänt kommunalval. Utredningen förutsätter, att sådant förordnande kommer att meddelas endast för de särskilda kommunalval, vid vilka de röstberättigade inte har möjlighet att använda sig av röstkort som sänts ut i annat sammanhang.

Avslutningsvis erinrar utredningen om att de tider, då röstning vid andrakammarval skall äga rum vid valförrättning på valdagen, i viss mån utsträcktes i samband med att röstkort infördes för dessa val. Syftet härmed var att motverka ökning av antalet poströstande. Valutredningen finner emellertid inte erforderligt att föreslå någon ändring av motsvarande bestämmelser för kommunalvalens del.

Valutredningens förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *remissinstanserna*. I en del remissyttranden har i olika frågor gjorts bedömningar, vilka i viss mån avviker från dem som ligger till grund för förslagen, men ingen remissmyndighet ställer sig helt avvisande till att föreliggande frågor löses efter de linjer valutredningen dragit upp.

Behovet av en ändrad ordning för poströstningen vid mindre kommunalval har understrukits i åtskilliga remissvar. På en del håll har dock viss kritik riktats mot utformningen av utredningsförslaget. Det har bl. a. hävdats, att det ringa antalet poströstande vid småvalen knappast motiverar att möjligheten att poströsta bibehålles vid dessa val. Några remissinstanser har ansett, att den nya poströstningsordningen bör kunna tillämpas i större utsträckning än utredningen föreslagit, bl. a. vid de allmänna kyrkofullmäktigvalen. I ett par yttranden har gjorts gällande att det, med hänsyn till

att de fria lördagarna kan vara ett faktum inom en icke alltför avlägsen framtid, icke kan vara riktigt att begränsa poströstningsmöjligheten till endast en dag före valdagen.

Förslaget att införa röstkort har allmänt hälsats med tillfredsställelse, och övervägande goda erfarenheter har redovisats av röstkortssystemets tillämpning vid 1960 års andrakammarval. I flera yttranden har framhållits, att gemensamma röstkort redan använts vid såväl borgerliga som kyrkliga val med gott resultat. På sina håll har man hyst tvivel om att väljarna skall spara röstkorten, och några remissinstanser har ansett att nya röstkort bör sändas ut även om relativt kort tid förflutit efter föregående val. Vidare har från länsstyrelsehåll hävdats, att tiden för vallokalerens öppethållande vid kommunalval f. n. varierar starkt inom skilda kommuner och vid olika val, och förslag har framlagts att valtiderna för kommunalval fixeras i lagen.

Departementschefen framhåller inledningsvis, att det hittills av generalpoststyrelsen vid mindre kommunalval tillämpade poströstningsförfarandet är att betrakta som en nödlösning och att det inte kan tillämpas om röstkortssystemet införes för kommunala val. En väsentlig fördel med detta system är nämligen att röstkort före valet utsändes till alla röstberättigade och att dessa alltså inte i förväg behöver taga ställning till om de skall rösta på posten. Problemet med poströstningen vid smärre kommunalval bör därför enligt departementschefens mening nu om möjligt få en mera definitiv lösning.

Departementschefen delar valutredningens uppfattning att en ändrad poströstningsordning bör övervägas beträffande särskilda kommunalval och allmänna municipalfullmäktigval. Så bör enligt departementschefen ske också beträffande allmänna kyrkofullmäktigval. Generalpoststyrelsen har upplyst att sedan 1942 aldrig förekommit mer än sammanlagt 3 800 poströster vid ett sådant val, d. v. s. mindre än en röst per postanstalt. Även om införandet av röstkort medför en ökning av antalet poströstande, synes det enligt departementschefen obefogat att vid dessa val öppna samtliga postanstalter på valdagen.

Utredningens förslag till lösning av problemet med poströstningen vid smärre kommunalval anser departementschefen vara väl avvägt med hänsyn till å ena sidan väljarnas berättigade intresse att beredas alla rimliga möjligheter att utöva sin rösträtt och å andra sidan det allmännas intresse att hålla postverkets kostnader för poströstningen nere. Särskilt för väljarnas möjligheter att utöva sin rösträtt framstår den föreslagna lösningen som överlägsen andra tänkbara lösningar. Riskerna för missbruk av rätten att poströsta, som förslaget kan leda till, finner departementschefen inte vara så stora att de bör hindra en reform, som från andra synpunkter innebär en påtaglig förbättring av nuvarande förhållanden.

Beträffande ett vid remissbehandlingen framfört förslag att här ifråga-

varande poströstning skall få äga rum två vardagar närmast före valdagen anför departementschefen.

För poströstning två vardagar före valet — i regel fredag och lördag — talar det förhållandet att postanstalterna ofta stängs klockan 15, och ibland ännu tidigare, dag före sön- och helgdag. Å andra sidan stängs postanstalterna andra vardagar klockan 18, d. v. s. strax efter den normala arbetstidens slut. Poströstning på sådan dag skulle därför vara av begränsat värde för väljarna i förhållande till de besvär den skulle åsamka postanstalterna. Om den hittillsvarande utvecklingen mot fria lördagar året runt fortsätter minskar också behovet av poströstning mer än en dag före valdagen, under förutsättning att postanstalterna alltfjämt hålls öppna på lördagarna. Enligt vad jag inhämtat är det inte f. n. aktuellt med lördagsstängning på posten. Jag vill därför för min del tillstyrka utredningens förslag, att poströstningen skall ske närmaste helgfria dag före valdagen.

Enligt utredningsförslaget skall poströstningen förläggas till dagen före valdagen endast efter förordnande av Kungl. Maj:t från fall till fall. För att man inte skall skapa förvirring hos väljarna anser departementschefen det nödvändigt att den här avhandlade poströstningsordningen utan särskilt förordnande regelmässigt tillämpas vid alla kommunalval, som förrättas vid annan tidpunkt än allmänna borgerliga kommunalval. För särskilda undantagsfall bör Kungl. Maj:t dock kunna förordna att poströstning skall äga rum på valdagen. Departementschefen föreslår alltså att poströstning närmaste helgfria dag före valdagen skall äga rum vid allmänna val av municipal- och kyrkofullmäktige samt alla särskilda kommunalval, såvida inte Kungl. Maj:t förordnat om poströstning på valdagen.

När det gäller frågan om röstlängsutdragens avskaffande förordar departementschefen i princip en reform enligt utredningsförslaget. Beträffande den närmare motiveringen för systemets utformning ansluter sig departementschefen till vad föredragande departementschefen anförde vid framläggandet av förslaget till motsvarande reform för andrakammarvalens vidkommande i proposition 1960: 103.

Departementschefen delar valutredningens och de flesta remissinstansernas mening att röstkort obligatoriskt bör sändas ut till alla röstberättigade vid de allmänna valen och att samma röstkort bör få användas vid följande särskilda val av samma slag så länge samma röstlängd gäller. Vid de särskilda kommunalval, som äger rum efter det ny röstlängd fastställts, kommer emellertid enligt förslaget de väljare, som behöver röstkort t. ex. för poströstning, att nödgas rekvirera sådana såvida inte länsstyrelsen meddelar förordnande om allmänt utsändande av röstkort. Enligt departementschefens mening torde de olägenheter för valmyndigheterna och de kostnader, som är förenade med ett allmänt upprättande av röstkort, väl uppvägas av fördelarna för väljarna att ha ett aktuellt röstkort till varje val. Departementschefen föreslår därför att röstkort allmänt skall sändas ut även vid alla särskilda kommunalval då de röstberättigade inte redan fått röstkort, upprättade enligt den för valet gällande röstlängden.

Efter redogörelse för nu gällande bestämmelser angående tiderna för röstning i vallokalerna förklarar departementschefen att han ansluter sig till valutredningens ståndpunkt att någon ändring icke bör ske i fråga om valtiderna vid kommunalval. Å andra sidan vill departementschefen understrika olägenheterna för väljarna av olika valtider. Han framhåller, att länsstyrelserna bör verka för så stor enhetlighet som möjligt inom länen i detta hänseende och att valtiderna för riksdagsmannaval i allmänhet bör kunna tillämpas.

II. Utseende av suppleant för landstingsman m. m.

Enligt kommunala vallagen gäller vid utseende av suppleant för landstingsman följande.

Sedan val av landstingsmän avslutats, skall suppleanter utses sålunda, att för varje landstingsman inom det parti, för vilket han blivit vald, företages så många, dock minst två, nya sammanräkningar, som partiet erhållit platser. Har landstingsman fått sig tillerkänd plats från flera partier, anses han vald för det parti, från vilket plats först tilldelades honom. Vid varje sammanräkning tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptager landstingsmannens namn och på grund därav gällde för detta namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller såsom hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till landstingsman eller till suppleant för den landstingsman sammanräkningen avser, anses såsom obefintligt, skall röstvärdet tillgodoräknas det namn, som står främst av de för den ifrågavarande landstingsmannen särskilt upptagna suppleantnamnen eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva landstingsmannavalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn som står främst bland samtliga suppleantnamnen å valsedeln. Den som erhållit högsta rösttalet är vald till suppleant för den landstingsman sammanräkningen avser. Mellan lika rösttal skall skiljas genom lottning. De för varje särskild landstingsman valda suppleanterna intager plats i den ordning, i vilken de blivit utsedda. Har vid valet landstingsmän inte blivit utsedda till föreskrivet antal, anställs ofördröjligen nytt val för utseende av det felande antalet och av suppleanter. Är landstingsmän men ej suppleanter valda till erforderligt antal, skall vid valet bero.

Den suppleantinstitution som sålunda finns i landstingen äger betydelse i två olika hänseenden. Så snart ett övergående hinder uppkommer för en ordinarie ledamot att närvara vid sammanträde med landstinget inkallas den närmast i ordningen varande suppleanten att tjänstgöra i den ordinarie ledamotens ställe. Därutöver innebär själva valet av suppleanter att efterträdare blir utsedda till ordinarie landstingsman. Avgår landstingsman under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas nämligen

enligt vad särskilt är stadgat till ordinarie landstingsman den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda i stället. Avgår jämväl sådan utsedd landstingsman före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, förfares på samma sätt. Finnes ej någon som enligt de sålunda givna bestämmelserna kan inträda i stället för avgången landstingsman, skall platsen stå obesatt intill utgången av den tid, för vilken den avgångne varit vald.

I 51 § kommunala vallagen ges bestämmelser rörande underrättelser om utgången av kommunala val. Efter röstsammanräkning för val av landstingsmän skall sammanräkningsmyndigheten sända avskrift av protokollet över förrättningen till landstingets expedition samt utan avgift skyndsamt tillställa var och en landstingsman och suppleant ett protokollsutdrag i den del protokollet rör honom. Detta utdrag gäller som fullmakt för den valde. Magistrat som är sammanräkningsmyndighet vid landstingsmannaval skall dessutom sända protokollsavskrift till länsstyrelsen. Även i fråga om val av kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, municipalfullmäktige och kyrkofullmäktige gäller sedan den 1 juli 1959 den ordningen att sammanräkningsmyndigheten efter röstsammanräkningen skall utan avgift skyndsamt tillställa envar fullmäktig protokollsutdrag i vad det rör honom. Slutligen åligger det vid såväl landstingsmannaval som fullmäktigval länsstyrelsen att i länskungörelserna låta meddela underrättelse om valens utgång.

I två vid 1959 års riksdag väckta motioner (I: 46 och II: 63) föreslogs att ny sammanräkning för utseende av ytterligare suppleant för landstingsman skulle kunna äga rum om plats i landstinget efter avgången landstingsman eljest skulle komma att stå tom. Konstitutionsutskottet uttalade i sitt utlåtande (1959: 16) över motionerna att det särskilt för partier, som endast erhållit en eller två platser i landsting, förelåg risk att genom dödsfall, sjukdom, avflyttning eller annan orsak sådan situation uppstod, att plats i landsting blev obesatt. En dylik situation medförde uppenbarligen stora olägenheter. Inträffade den, då val till första kammaren skulle äga rum, kunde förhållandet inverka på utgången av detta val. Vad sålunda förekommit fann utskottet under alla omständigheter motivera en lagändring så att dylika fall undveks. I enlighet med utskottets hemställan beslöt riksdagen att i skrivelse (1959: 240) till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring i kommunala vallagen, att plats i landsting ej kom att stå obesatt, då någon på förhand utsedd suppleant inte fanns som kunde tillträda platsen.

Sedan riksdagens skrivelse i ämnet överlämnats till *valutredningen* för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag, har utredningen i sitt betänkande den 15 december 1960 bl. a. framlagt förslag i det i skrivelsen avhandlade ämnet.

Enligt utredningens förslag, som i princip tillstyrkts eller lämnats utan

erinran av remissinstanserna, skall ny sammanräkning företagas för utseende av ytterligare en suppleant för ordinarie landstingsman, då samtliga suppleanter för landstingsman avgått eller inkallats till ordinarie landstingsmän. Sammanräkning anses böra företagas av sammanräkningsmyndigheten, så snart det kommer till myndighetens kännedom att nämnda förhållande föreligger. Den nya sammanräkningen föreslås ske enligt de föreskrifter som gäller för utseende av suppleanter i omedelbart sammanhang med huvudvalet.

I skrivelse den 21 april 1961 har *länsstyrelsen i Älvsborgs län* föreslagit att nuvarande skyldighet för länsstyrelse att i länskungörelserna kungöra utgången av kommunala val upphäves. I stället bör enligt förslaget, som tillstyrkts eller lämnats utan erinran av så gott som alla remissinstanserna, införas skyldighet för sammanräkningsmyndighet att om valutgången lämna underrättelse icke blott som nu till landstinget om utgången av landstingsmannaval utan även till kommunerna och församlingarna om utgången av fullmäktigval. Som motivering för förslaget framhålls att det medför lättnader i länsstyrelsernas arbetsbörda och kostnadsbesparing för det allmänna.

Departementschefen har anslutit sig till valutredningens och länsstyrelsens i Älvsborgs län här berörda förslag.

III. Fortsatt giltighet av det provisoriska valsystemet vid kommunalval för perioden 1963—1966

Beträffande metoden för röstsammanräkning vid val av landstingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige stadgas i 45 § kommunala vallagen, att valedlarna till en början skall ordnas efter väljarbeteckning (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning). Därvid sammanföres valedlar med samma första beteckning i särskilda grupper (A-grupper). Förekommer vidare inom sådan grupp en andra väljarbeteckning, ordnas de till gruppen hörande valedlarna i nya grupper efter dylik beteckning (B-grupper). I den mån valedlarna även upptar en tredje beteckning, sker ytterligare en uppdelning på liknande sätt (C-grupper). Mandatens fördelning regleras i 46 §. Först fastställs därvid i erforderlig utsträckning ordningsföljden mellan kandidaterna inom grupperna. Därefter fördelas mandatet mellan A-grupperna efter en av belgiern Victor d'Hondt anvisad metod. Denna går ut på att ett mandat i taget tilldelas den grupp, som för varje gång uppvisar det största jämförelsetalet. Gruppens jämförelsetal är, så länge gruppen inte erhållit något mandat, lika med gruppens rösttal. Därefter bestämmer man för varje gång gruppens jämförelsetal genom att dela rösttalet med antalet redan erhållna mandat ökat med 1.

Den nyss beskrivna, proportionella valmetoden överensstämmer med den

som tillämpas vid val till riksdagens första kammare och som under tiden 1909—1948 användes vid valen till andra kammaren.

I skrivelse den 7 maj 1949 (nr 208) hemställde riksdagen om utredning av frågan om reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval. Utredningen uppdrogs åt 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning. I betänkande den 28 november 1951 (SOU 1951:58) framlade utredningen förslag till ny fördelningsmetod vid andrakammarval. Förslaget byggde på den s. k. uddatalsmetoden, vilken innebär att mandatet fördelas mellan partierna med ledning av jämförelsetal som erhålles genom att man successivt dividerar rösttalet med 1, 3, 5, 7 o. s. v. Utredningen var inte enhällig; även bland remissinstanserna yppades tvekan och skiljaktiga meningar.

Frågan om valsättet upptogs i proposition nr 175 till 1952 års riksdag. Någon slutgiltig ställning till spörsmålet hur valsättet borde vara utformat i framtiden togs emellertid inte; härför ansågs krävas ytterligare övertväganden. I stället föreslogs en provisorisk lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1953—1956. Förslaget gick ut på att man för nämnda mandatperiod skulle pröva en jämkad uddatalsmetod. Jämförelsetalen erhöles enligt denna metod genom att man dividerade partiernas rösttal med 1,4, 3, 5, 7 etc. Vidare innebar förslaget, att valsedel inte skulle få upptaga mer än en väljarbeteckning; två eller flera partier skulle alltså inte såsom tidigare kunna gå samman i kartell. Riksdagen antog förslaget med vissa formella jämkningar.

I proposition 1954: 71 föreslogs bl. a. att det provisoriska valsystemet som infördes för andrakammarvalen 1952, d. v. s. med jämkad uddatalsmetod (1,4 som första divisor) för mandatfördelningen och förbud mot flera än en väljarbeteckning på valsedeln, skulle prövas jämväl vid valen av landstingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige för mandatperioden 1955—1958 (beträffande stadsfullmäktige i Stockholm perioden 15/10 1954—14/10 1958). Sedan riksdagen bifallit propositionen (se KU 1954: 3 och rskr 1954: 111) utfärdades lagen den 12 mars 1954 (nr 79) med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1955—1958 m. m., där det nya valsystemet reglerades.

Frågan om utformande av en definitiv valmetod överlämnades till den hösten 1954 tillkallade författningsutredningen.

Med hänsyn till att författningsutredningen inte kunde förväntas komma att avge något förslag i valfrågan i sådan tid att det kunde genomföras före andrakammarvalen 1956 föreslogs i proposition 1956: 11 att det 1952 införda provisoriska valsystemet skulle förlängas för ytterligare en mandatperiod. Riksdagen biföll propositionen (se KU 1956: 4 och rskr 1956: 125), varefter utfärdades lagen den 23 mars 1956 (nr 78) med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1957—1960. På motsvarande skäl kom det för kommunalvalen antagna provisoriska val-

systemet genom beslut 1958 att gälla jämväl perioden 1959—1962 (prop. 24; KU 11 och rskr 156). Föreskrifter härom meddelades i lag den 28 mars 1958 (nr 139) med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1959—1962 m. m.

I proposition nr 8 till 1960 års riksdag föreslogs att det för andrakammarvalen tillämpade provisoriet skulle förlängas för ännu en mandatperiod. Till stöd för förslaget åberopades, att författningsutredningen inte var i tillfälle att avge förslag i valfrågan i sådan tid att det hann genomföras före 1960 års andrakammarval samt att det måste betecknas som olämpligt att, sedan en provisorisk valmetod använts vid tre andrakammarval i följd, för nästa mandatperiod återgå till den tidigare metoden med vetskap om att en tredje metod kunde komma att tillämpas för perioden därefter. Förslaget godkändes av riksdagen.

I den nu framlagda propositionen upplyser departementschefen att författningsutredningen inte kommer att hinna framlägga något förslag rörande valsystemet vid kommunalvalen för mandatperioden 1963—1966. Med hänsyn härtill och då de skäl som 1960 åberopades för fortsatt användning av det provisoriska systemet vid andrakammarval äger motsvarande giltighet för kommunalvalens vidkommande, förordar departementschefen att det nuvarande provisoriska valsystemet vid val av landstingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige får gälla för ytterligare en mandatperiod. Förslaget anknyter till den särskilda lag som antogs 1954 och gällde kommunalval för perioden 1955—1958. Provisoriet skall enligt förslaget tillämpas ej blott vid 1962 års ordinarie val utan även vid extra val samt olika slag av nyval och kompletteringsval ävensom vid särskilda röstsammanräkningar, avseende samma mandatperiod. Föreskrifterna för val av landstingsmän skall gälla även val av suppleanter för landstingsmän. Liksom enligt 1954 års lag skall å valsedel få användas endast en väljarbeteckning (partibeteckning). Partibeteckning skall å andra sidan alltid utsättas på valsedeln. Hinder möter inte mot att som partibeteckning använda en sammanställning av flera beteckningar, men de olika leden måste vara jämställda — exempelvis förenade genom bindestreck — så att inte ett system av över- och underordnade väljarbeteckningar uppkommer.

Utskottet

Som framgår av den tidigare redogörelsen leder nuvarande bestämmelser i kommunala vallagen om poströstning på valdagen till föga rimliga konsekvenser vid mindre omfattande kommunalval, då antalet poströstande brukar vara ringa. Det i propositionen framlagda förslaget att den på valdagen förekommande poströstningen i stället skall äga rum före valdagen vid vissa kommunalval syftar till att åvägbringa en lösning av dessa problem. Ut-

skottet delar föredragande departementschefens uppfattning att denna fråga nu bör få sin lösning. Lagförslaget innebär enligt utskottets mening härutinnan en önskvärd administrativ förenkling samtidigt som väljarnas berättigade intresse att icke få försämrade möjligheter att utöva sin rösträtt tillgodoses. Givetvis skulle det underlätta deltagandet i valen om den kategori väljare, som det här är fråga om, tilläts att poströsta mer än en dag före valdagen. Det i propositionen framlagda förslaget avser emellertid endast att för vissa smärre kommunalval flytta poströstningen från valdagen till annan dag. Det kan enligt utskottets mening icke vara lämpligt att i samband med denna begränsade fråga taga upp den för alla allmänna val gemensamma frågan om att öppna möjlighet för ifrågavarande kategori väljare att poströsta mer än en dag. Mot denna bakgrund finner utskottet de skäl departementschefen anfört för en begränsning av poströstningsmöjligheten till en enda helgfri dag närmast före valdagen vara bärande. Utskottet tillstyrker därför i förevarande delar propositionen och avstyrker motionen II:838.

Det i propositionen väckta förslaget att röstlängdsutdragen vid kommunalval skall avskaffas och ersättas med röstkort finner utskottet fördriktigt, sedan motsvarande reform tidigare genomförts för andrakammarvalens del. Utformningen av förslaget ansluter nära till de för andrakammarvalen givna bestämmelserna. Dessa har enligt den allmänna uppfattningen bland remissinstanserna visat sig vara ändamålsenliga. Utskottet tillstyrker därför propositionen också i denna del.

Utskottet finner ej heller anledning till erinran mot det i propositionen framställda förslaget till ändring i kommunala vallagen och landstingslagen bl. a. syftande till att hindra att plats i landstinget kommer att stå tom vid landstingsmans avgång.

Som författningsutredningen enligt vad som upplysts i propositionen icke kommer att kunna framlägga något förslag till en definitiv lösning av frågan om valsystelet vid kommunalval i så god tid att det kan vinna tillämpning vid sådana val för mandatperioden 1963—1966, får utskottet vidare tillstyrka att det provisoriska valsystelet, som år 1954 antogs för kommunalvalen och som enligt nuvarande bestämmelser skall tillämpas t. o. m. den valperiod som utgår år 1962, skall gälla även med avseende å kommunalvalen för perioden 1963—1966.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen, med bifall till förevarande proposition nr 175 samt med avslag å motionen II: 838, måtte antaga följande

1) **Lag****om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)**

Härigenom förordnas *dels* att 35—39 §§, 44 § 3 mom., 49 § 3 mom. samt 51, 54, 56, 59 och 60 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i samma lag skall införas i 5 kap. en ny paragraf, betecknad 19 §, och i 7 kap. närmast efter 53 § en ny paragraf, betecknad 53 a §, av nedan angiven lydelse, *dels ock* att rubriken till 5 kap. samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***5 KAP.****Om vals kungörande och förrättande****Om vals förberedande, kungörande och förrättande****19 §.**

1 m o m. Då kommunalval skall förrättas, skall, i den mån icke Konungen annorledes förordnar, för envar i röstlängden som röstberättigad vid valet upptagen person genom valnämndens eller magistratens försorg upprättas röstkort, utvisande den röstberättigades namn, yrke eller titel, det valdistrikt den röstberättigade tillhör, dagen för valet samt den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets den röstberättigade tillhör. Röstkort må upprättas gemensamt för flera kommunalval. Är väljaren icke röstberättigad vid samtliga valen, skall förhållandet tydligt angivas å kortet.

¹ Senaste lydelse av 35 § 1 mom., se SFS 1948:198, av 35 § 2 och 3 mom., 36 § 1 och 2 mom. samt 37 och 38 §§, se SFS 1956:300, av 36 § 3 mom. och 59 §, se SFS 1942:177, av 39 §, se SFS 1957:160, av 51 §, se SFS 1959:60, samt av 60 §, se SFS 1960:60.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Röstkorten skola senast å tjugofemte dagen före valdagen eller, om korten avse flera val som förrättas å olika dagar, å samma tid före den första valdagen med posten översändas till de röstberättigade.

Upprättande och utsändande av röstkort enligt detta moment erfordras ej för val, som icke är allmänt, om tidigare utsända röstkort enligt 3 mom. må användas vid valet.

2 m o m. Har röstkort förkommit, icke utsänts eller ej kommit den röstberättigade till handa, äger den röstberättigade efter därom gjord framställning erhålla röstkort. Röstberättigad som avses i 35 § 2 eller 3 mom. äger, innan röstkorten blivit på sätt ovan i 1 mom. sägs översända till de röstberättigade, efter framställning erhålla röstkort.

Framställning om erhållande av röstkort skall göras skriftligen eller muntligen till valnämnden eller magistraten. Vid framställningen skall uppgivas den röstberättigades fullständiga namn och födelsetid samt hemvist i den ort, där han är uppförd i röstlängd. Där så begäres, skall röstkortet med posten tillställas den röstberättigade. Möter för upprättande av röstkort hinder, som icke omedelbart kan delgivas sökanden, skall meddelande med angivande av hindrets art ofördröjligen översändas till honom.

Röstkort må ej utlämnas före det röstlängden blivit, på sätt i lagen om val till riksdagen sägs, underskriven eller försedd med intyg, att anmärkning mot densamma ej inom behörig tid framställts, ej heller senare än dagen före valdagen.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 m o m. Röstkort som utfärdats för visst eller vissa val må användas vid samma slags val, som hålles där-efter, såframt röstlängden alltjämt länder till efterrättelse.

4 m o m. Närmare föreskrifter i avseende å röstkortens upprättande meddelas av Konungen.

35 §.

1 m o m. Är någon på grund av vistelse å annan ort inom riket förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättning för det valdistrikt, där han är i röstlängden uppförd, må han å valdagen avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda distrikt hör, å fast postanstalt. Den som vårdas å sjukvårdsanstalt inom riket, vid vilken postanstalt finnes inrättad, må å valdagen där avlämna valsedel, som nyss sagts, ändock att sjukvårdsanstalten är belägen å den ort, där han är i röstlängden uppförd.

1 m o m. Vid allmänt val av lands-tingsmän, kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige, så ock vid annat kommunalval, beträffande vilket Konungen förordnat att röstmottagning å postanstalt skall äga rum å valdagen, må röstberättigad som på grund av vistelse å annan ort inom riket är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättning för det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängden, å valdagen avlämna valsedel å postanstalt. Vid val som nu sagts må den, som vårdas å sjukvårdsanstalt inom riket, vid vilken postanstalt finnes inrättad, å valdagen där avlämna valsedel, ändock att sjukvårdsanstalten är belägen å den ort, där väljaren är uppförd i röstlängden.

Vid annat kommunalval än som avses i första stycket må röstberättigad närmaste helgfria dag före valdagen avlämna valsedel å postanstalt, om det med skäl kan antagas att den röstberättigade på grund av vistelse å annan ort inom riket eller på grund av vård å sjukvårdsanstalt inom riket är förhindrad att utöva sin rösträtt å valdagen.

2 m o m. Kan med skäl antagas, att röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röst-

2 m o m. Kan med skäl antagas, att röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att

(Nuvarande lydelse)

berättigad, vilken utövar militär-tjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel, *avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, å fast* postanstalt inom riket.

3 m o m. Vistas röstberättigad utom riket och kan med skäl antagas, att han till följd härav eller till följd av tjänsteutövning som i 2 mom. sägs icke kan utöva sin rösträtt å valdagen inom riket, äger han avlämna valsedel, *avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Konungen bestämmer.*

(Föreslagen lydelse)

röstberättigad, vilken utövar militär-tjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel å postanstalt inom riket.

3 m o m. Vistas röstberättigad utom riket och kan med skäl antagas, att han till följd härav eller till följd av tjänsteutövning som i 2 mom. sägs *eller till följd av omständighet som angives i 1 mom. andra stycket* icke kan utöva sin rösträtt å valdagen inom riket, äger han avlämna valsedel å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Konungen bestämmer.

4 m o m. Valsedel som avlämnas enligt 1—3 mom. skall *avse valet i den valkrets, där den röstberättigade är upptagen i röstlängden.*

36 §.

1 m o m. Väljare, som avlämnar valsedel enligt 35 §, skall innehava för sådant ändamål utfärdat utdrag ur röstlängden i det valdistrikt han tillhör, *utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad vid valet, dagen för valet samt den myndighet, som skall verkställa sammanräkning av de vid valet avgivna rösterna. Röstlängdsutdrag tecknas å ytterkuvvert, varom förmåles i 38 §. Formulär till utdrag fastställs av Konungen.*

Väljare som avlämnar valsedel enligt 35 § skall innehava *röstkort. Är väljaren ej för röstmottagaren känd, skall han styrka sin identitet.*

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 m o m. Röstlängdsutdrag, som avses i 1 mom., utfärdas på landet av valnämndens ordförande eller dennes suppleant och i stad av den magistraten därtill förordnar. I kommun på landet må röstlängdsutdrag jämväl utfärdas av den som därtill förordnas; sådant förordnande meddelas av Konungens befallningshavande, där det finnes erforderligt.

Röstlängdsutdrag må ej utfärdas före det röstlängden blivit, på sätt i lagen om val till riksdagen sägs, underskriven eller försedd med intyg, att anmärkning mot densamma ej inom behörig tid framställts, ej heller senare än dagen före valdagen.

Den som vill erhålla röstlängdsutdrag rörande sin rösträtt skall därom antingen personligen göra framställning hos den som äger utfärda utdraget eller ock till denne låta inlämna eller med posten insända egenhändigt undertecknad, av minst en person bevittnad ansökan. Ansökan må ock insändas till kommunalnämndens ordförande eller magistraten i den ort, där sökanden är uppförd i röstlängd, och skall i sådant fall ordföranden eller magistraten ofördröjligen överlämna ansökningen till den som har att utfärda utdraget. I ansökan bör uppgivas den sökandes fullständiga namn, födelseår och hemvist inom nämnda ort.

Där så begäres, skall utdrag med posten översändas till sökanden. Möter, då ansökan inkommit med posten, hinder för utfärdande av begärt utdrag, skall meddelande härom med angivande av hindrets art ofördröjligen översändas till sökanden.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 m o m. Över gjorda ansökningar om röstlängdsutdrag samt utfärdade utdrag skall utdragsutfärdaren, särskilt för varje val, föra förteckning enligt av Konungen fastställt formulär. Överlämnas utdrag till sökanden personligen, skall denne i förteckningen genom sin namnteckning erkänna, att han mottagit detsamma. I annat fall skall utfärdaren i förteckningen anmärka till vem utdraget överlämnats eller under vilken adress det avsänts till sökanden.

Förteckning, som här avses, skall av utdragsutfärdaren omedelbart efter valet insändas till den myndighet, som har att verkställa röstsammansräkningen för valet.

37 §.

Röstmottagare är — — — ställe sätter.

Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen till och med valdagen, utom riket dock ej längre än till dess avgivna valsedlar, enligt vad i 40 § sägs, skola insändas till överståthållarämbetet.

Röstmottagning skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen till och med valdagen eller, vid annat kommunalval än som avses i 35 § 1 mom. första stycket, närmaste helgfria dag före valdagen. Utom riket skall röstmottagning ej i något fall äga rum längre än till dess avgivna valsedlar, enligt vad i 40 § sägs, skola insändas till överståthållarämbetet.

Röstmottagning å — — — — — en timme.

De väljare — — — — — sina valsedlar.

Ej må — — — — — väljande tillåtas.

Å postanstalt — — — — — denna lag.

Där röstmottagning — — — — — till kännedom.

38 §.

Vid röstningen skola användas särskilda valkuvert och ytterkuvert. Om beskaffenheten av kuvert och tillhandahållande därav stadgas i 60 §.

Vid röstningen skola användas särskilda valkuvert samt särskilda ytterkuvert, å vilka röstkortets uppgifter skola kunna ifyllas. Om be-

(Nuvarande lydelse)

Väljaren skall personligen inställa sig hos röstmottagaren *samt avlämna det med röstlängdsutdrag förseddä ytterkuvertet*, sedan han å detsamma inför röstmottagaren tecknat sitt namn. Sker röstningen före valdagen, skall väljaren å *kuvertet* teckna uppgift rörande den omständighet, som för honom enligt 35 § 2 eller 3 mom. kan medföra rätt till sådan röstning.

Finnes *röstlängdsutdraget* vara i behörig ordning och föreligger ej anledning antaga, att väljaren är annan än den *utdraget* avser, samt synes, där röstningen sker före valdagen, den å *kuvertet* tecknade uppgiften sannolik, erhåller väljaren av röstmottagaren ett valkuvert, försett med valbeteckning för det val *utdraget* avser.

Väljaren skall — — — — — till röstmottagaren.

Är valkuvert — — — — — för avlämnandet.

I sammanhang — — — — — fastställt formulär.

Därefter tillsluter röstmottagaren *yterkuvertet*.

39 §.

Äkta make, vilken — — — 28 och 29 §§ sägs.

Äkta make, som vill avgiva valsedel för andra maken jämlikt denna paragraf, *avlämnar till röstmottagaren* valsedelsförsändelsen jämte *yterkuvertet försett med sådant röstlängdsutdrag, som i 36 § sägs, rörande sistnämnda make, utvisande att denna är röstberättigad vid det val försändelsen avser.*

Finnes att *röstlängdsutdraget* är i behörig ordning samt att *försändel-*

(Föreslagen lydelse)

skaffenheten av *kuvert* och tillhållande därav stadgas i 60 §.

Väljaren skall personligen inställa sig hos röstmottagaren. *Han skall därvid förete sitt röstkort samt avlämna ytterkuvertet vederbörligen ifyllt*, sedan han å detsamma inför röstmottagaren tecknat sitt namn. Sker röstningen före valdagen, skall väljaren å *yterkuvertet* teckna uppgift rörande den omständighet, som för honom enligt 35 § 1 mom. *andra stycket*, 2 eller 3 mom. kan medföra rätt till sådan röstning.

Finnes *yterkuvertet* vara i behörig ordning *ifyllt* och föreligger ej anledning antaga, att väljaren är annan än den *röstkortet* avser, samt synes, där röstningen sker före valdagen, den å *kuvertet* tecknade uppgiften sannolik, erhåller väljaren av röstmottagaren ett valkuvert, försett med valbeteckning för det val *röstningen* avser.

Äkta make, som vill avgiva valsedel för andra maken jämlikt denna paragraf, *skall förete röstkort för denna make samt avlämna valsedelsförsändelsen jämte ytterkuvert ifyllt i enlighet med uppgifterna å röstkortet. Härjämte skall han å ytterkuvertet teckna försäkran, att han är äkta make till den, som anordnat försändelsen.*

Finnes att *yterkuvertet* är i behörig ordning *ifyllt* samt att *valsedels-*

(Nuvarande lydelse)

sens ytterkuvert är sådant, som avses i 29 §, och tillslutet, mottages försändelsen; i annat fall skall den ej mottagas. Röstmottagaren inlägger i avlämnarens närvaro mottagen försändelse i det med röstlängdsutdrag försedda ytterkuvertet samt antecknar därå orten och dagen för avlämnandet.

I sammanhang — — — omförmälda förteckning.

Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet.

(Föreslagen lydelse)

försändelsen är i behörigt skick och tillsluten, mottages försändelsen; i annat fall skall den ej mottagas. Röstmottagaren inlägger i avlämnarens närvaro mottagen försändelse i ytterkuvertet samt antecknar därå orten och dagen för avlämnandet.

44 §.

3 m o m. Därefter granskas ytterkuverten och därå tecknade *röstlängdsutdrag*. Förekommer skälig anledning antaga, att ytterkuvert blivit efter tillslutandet öppnat, eller finnas flera ytterkuvert härröra från samma väljare, lämnas dessa ytterkuvert orubbade, och däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet. Lag samma vare, där väljaren icke är i röstlängden för det *i röstlängdsutdraget* angivna valdistriktet upptagen såsom röstberättigad vid valet eller där denne har utövat sin rösträtt vid valförrättningen.

Övriga ytterkuvert — — — såsom ogillt.

49 §.

3 m o m. Samtliga valsedlar vid varje val inläggas, de godkända och de underkända särskilt, i omslag, vilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst två närvarandes sigill. De sålunda inlagda valsedlarna skola förvaras, *vid val av landstingsmän till dess valet vunnit laga kraft eller, i händelse av besvär, dessa blivit avgjorda, samt vid annat val* intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

3 m o m. Därefter granskas ytterkuverten och därå tecknade *uppgifter*. Förekommer skälig anledning antaga, att ytterkuvert blivit efter tillslutandet öppnat, eller finnas flera ytterkuvert härröra från samma väljare, lämnas dessa ytterkuvert orubbade, och däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet. Lag samma vare, där väljaren icke är i röstlängden för det *å ytterkuvertet* angivna valdistriktet upptagen såsom röstberättigad vid valet eller där denne har utövat sin rösträtt vid valförrättningen.

3 m o m. Samtliga valsedlar vid varje val inläggas, de godkända och de underkända särskilt, i omslag, vilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst två närvarandes sigill. De sålunda inlagda valsedlarna skola förvaras intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

51 §.

Efter röstsammanräkning — — — blivit utsedda.

Efter röstsammanräkning för val av fullmäktige åligger det länsstyrelsen eller magistrat, som verkställt sammanräkning, att utan avgift skyndsamt låta tillställa var och en fullmäktig ett utdrag av förrättningsprotokollet i vad det rör honom.

Länsstyrelsen låter i länskungörelserna meddela underrättelse om samtliga valens utgång.

Efter röstsammanräkning för val av fullmäktige åligger det länsstyrelsen eller magistrat, som verkställt sammanräkning, att *översända avskrift av protokollet över förrättningen till kommunen eller församlingen samt att utan avgift skyndsamt låta tillställa var och en fullmäktig ett utdrag av förrättningsprotokollet i vad det rör honom.*

53 a §.

Hava samtliga suppleanter för landstingsman inkallats till ordinarie landstingsmän eller eljest avgått som suppleanter, skall på anmälan av landstingets förvaltningsutskott ny sammanräkning företagas för utseende av ytterligare en suppleant. För sammanräkningen, som skall verkställas vid offentlig förrättning och påbörjas så snart omständigheterna medgiva det, skola bestämmelserna i 47 § äga motsvarande tillämpning. Finnes icke någon, som kan utses till suppleant, skall därvid bero.

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling, varjämte de i 51 § föreskrivna åtgärderna skola vidtagas.

54 §.

Vid sammanräkning, som avses i 52 § 2 mom. eller 53 §, föres protokoll i överensstämmelse med formulär, som fastställts av Konungen, och i formulären givna anvisningar.

Vid sammanräkning, som avses i 52 § 2 mom., 53 § eller 53 a §, föres protokoll i överensstämmelse med formulär, som fastställts av Konungen, och i formulären givna an-

(Nuvarande lydelse)

Protokollet skall upptaga de föreliggande omständigheterna samt vem på grund därav skall inträda i den avgångnes ställe. Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av nämnda protokoll. Med protokollets uppläsning är förrättningen avslutad.

56 §.

Är någon — — — — — och avgöras.

Skiljes den valde från uppdraget, skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas därom. Länsstyrelsen, som där fråga är om val av landstingsmän låter sådan underrättelse införas i länskungörelserna, vidtager, om icke i följd av besvären över valet annan person förklarats vara vald, för inkallande till ordinarie landstingsman av närmast i ordningen varande suppleant eller för förnyad sammanräkning den åtgärd, som av beslutet över besvären må föranledas. Har hela valet upphävts, förordnar länsstyrelsen om ofördröjligt företagande av nytt val för den tid, som avsetts med det upphävda valet, eller för den återstående delen därav samt om tid och ställe för valet.

Vid nytt val gäller i övrigt vad om allmänt val är föreskrivet.

Vad i — — — — — ny röstsammanräkning.

59 §.

Valnämnden eller — — — — — ordentligen verkställas.

Kostnaden för kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, ävensom utgifter för kurt, som avses i 26 och 29 §§, samt de i 33 § 3 mom. och 34 § 1 mom. omnämnda omslagen skola gäldas vid val av kyrkofullmäktige av församlingen och i övriga fall av kommu-

visningar. Protokollet skall upptaga de föreliggande omständigheterna samt vem på grund därav skall inträda i den avgångnes ställe. Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av nämnda protokoll. Med protokollets uppläsning är förrättningen avslutad.

Skiljes den valde från uppdraget, skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas därom. Länsstyrelsen vidtager, om icke i följd av besvären över valet annan person förklarats vara vald, för inkallande till ordinarie landstingsman av närmast i ordningen varande suppleant eller för förnyad sammanräkning den åtgärd, som av beslutet över besvären må föranledas. Har hela valet upphävts, förordnar länsstyrelsen om ofördröjligt företagande av nytt val för den tid, som avsetts med det upphävda valet, eller för den återstående delen därav samt om tid och ställe för valet.

Kostnaden för kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, ävensom utgifter för blanketter till röstkort och för kurt, som avses i 26 och 29 §§, samt de i 33 § 3 mom. och 34 § 1 mom. omnämnda omslagen skola gäldas vid val av kyrkofullmäktige av för-

(Nuvarande lydelse)

nen, vilken jämväl har att tillhandahålla lämpliga vallokaler och bestrida kostnaden för de anordningar, som avses i 26 §.

(Föreslagen lydelse)

samlingen och i övriga fall av kommunen, vilken jämväl har att tillhandahålla lämpliga vallokaler och bestrida kostnaden för de anordningar, som avses i 26 §.

60 §.

Kuvert, varom — — — — — statsverkets försorg.

I 26 och 29 §§ — — — — — mot ersättning.

Kuvert, som avses i 29 §, och valkuvert, varom förmåles i 38 §, tillställas röstmottagare på statsverkets bekostnad. Kuvert, som i förstnämnda paragraf sägs, skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas jämväl i riksdagen representerat politiskt parti.

Ytterkuvert, som i 38 § sägs, tillhandahållas på statsverkets bekostnad de personer, vilka hava att utfärda röstlängdsutdrag enligt 36 § 2 mom.

I 29 § omnämnda kuvert av de slag, som erfordras för inom valdistriktet förekommande val, skola i god tid före varje val finnas tillgängliga på landet hos ordförande och ledamöter i valnämnd och i kommunalnämnd samt i stad hos magistraten ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka magistraten uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna.

Kuvert, som avses i 29 och 38 §§, tillställas röstmottagare på statsverkets bekostnad. Ytterkuvert, som avses i 38 §, tillhandahållas på statsverkets bekostnad även valnämnden eller magistraten. I 29 § omförmälda kuvert samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas jämväl i riksdagen representerat politiskt parti.

I 29 § omnämnda kuvert av de slag, som erfordras för inom valdistriktet förekommande val, samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola i god tid före varje val finnas tillgängliga på landet hos ordförande och ledamöter i valnämnd och i kommunalnämnd samt i stad hos magistraten ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka magistraten uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Sistnämnda ytterkuvert skola inom samma tid finnas tillgängliga även å postanstalt samt å svensk beskickning eller svenskt konsulat, där röstmottagning äger rum.

Det åligger — — — — — 27 och 38 §§ sägs.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 53 a § och 54 §, den 1 januari 1963 samt i övrigt den 1 januari 1962.

2) Lag

om ändrad lydelse av 22 § landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319)

Härigenom förordnas, att 22 § landstingslagen den 14 maj 1954 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

22 §.

Avgår landstingsman under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, skall länsstyrelsen *införa tillkännagivande därom i länskungörelserna och* till ordinarie landstingsman inkalla den närmast i ordningen varande suppleanten.

(Föreslagen lydelse)

22 §.

Avgår landstingsman under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, skall länsstyrelsen till ordinarie landstingsman inkalla den närmast i ordningen varande suppleanten. *Hava samtliga suppleanter för landstingsman inkallats till ordinarie landstingsmän eller eljest avgått som suppleanter, gäller vad i 53 a § kommunala vallagen stadgas.*

Inträffar för — — — — — dess beskaffenhet.

Uppkommer för — — — — — är sagt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

3) Lag

med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1963—1966 m. m.

Med avseende å val och särskilda röstsammanräkningar för att utse landstingsmän, kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige för perioden 1963—1966 samt, såvitt angår stadsfullmäktige i Stockholm, för perioden den 15 oktober 1962—den 14 oktober 1966 eller för del av sådan period förordnas härigenom,

att 45 § kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ icke skall gälla,

att i stället för 23 § första stycket kommunala vallagen nedan under motsvarande lagrumsbeteckning upptagna bestämmelser skola gälla,

att i stället för ett vart av följande lagrum i kommunala vallagen, nämligen 25 § första stycket, 46 §, 47 §, 52 § 2 mom. och 53 §, skola gälla de bestämmelser, som under motsvarande lagrumsbeteckning finnas upptagna i lagen den 12 mars 1954 med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1955—1958 m. m.,

att vad i 21 § sista stycket och 37 § sjätte stycket kommunala vallagen sägs om samma lag skall gälla jämväl beträffande 1954 års lag och nu ifrågavarande lag

samt att det i 24 § kommunala vallagen angivna formuläret skall ersättas av formulär av den lydelse bilaga vid denna lag utvisar.

23 §.

Första stycket.

Val är omedelbart och sker med slutna sedlar. Därvid skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken. Ovanför namnen skall å valsedel utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av väljare eller för viss meningsriktning); vad i 34 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 sägs om väljarbeteckning skall avse sådan partibeteckning. Nedanför namnen må vara anbragt, såsom valbeteckning, en av beteckningarna »landstingsmannaval», »kommunalfullmäktigval», »municipalfullmäktigval», »stadsfullmäktigval», »kyrkofullmäktigval för församlingen» eller »kyrkofullmäktigval för samfälligheten» eller annan beteckning i ord för ifrågavarande slag av val ävensom, såsom valkrets-beteckning, beteckning för den valkrets sedeln avser.

¹ Senaste lydelse av 23 och 25 §§, se SFS 1952: 265, samt av 37 §, se SFS 1956: 300.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I lag eller särskild författning förekommande hänvisning till stadgande, vilket ersatts av bestämmelse i denna lag, skall avse sistnämnda bestämmelse.

Bilaga

Formulär till s. k. spaltad valsedel, som avses i lagen med vissa bestämmelser om kommunalval för perioden 1963—1966 m. m.

Plats för partibeteckning	
	.....
	.....
	.....
	.....
	.....
	.....
	.....
	.....
Plats för valbeteckning och valkrets-beteckning eller endera	
.....	

Valsedelns storlek och antal rum å sedeln må lämpas efter behovet. Vänstra sidan är avsedd för landstingsmänna- eller fullmäktignamn och suppleant- eller efterträdarnamn; högra sidan är avsedd för *särskilda* suppleant- eller efterträdarnamn.

Såsom valbeteckning må nedanför namnen vara anbragt en av beteckningarna »Landstingsmannaval», »Kommunalfullmäktigval», »Municipalfullmäktigval», »Stadsfullmäktigval», »Kyrkofullmäktigval för församlingen» eller »Kyrkofullmäktigval för samfälligheten» eller annan beteckning i ord för ifrågavarande slag av val.

Såsom valkrets-beteckning må jämväl nedanför namnen vara anbragt beteckning för den valkrets sedeln avser.

Stockholm den 21 november 1961

På konstitutionsutskottets vägnar:

TORSTEN ANDERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Torsten Andersson, Damström, Georg Pettersson, Olsén, Sveningsson, Erik Olsson, Hedblom, Dahl*, Källqvist och Hilding samt

från andra kammaren: herrar Spångberg*, Andersson i Linköping*, Magnusson i Tumhult, Larsson i Luttra*, Bengtsson i Halmstad, Nilsson i Östersund, Hammar, Braconier*, Henningsson och Enskog.

---

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

- 1) av herr *Sveningsson*;
- 2) av herrar *Hedblom, Källqvist, Spångberg, Hammar* och *Enskog*, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte tillstyrka förevarande proposition med den ändring som föreslagits i motionen II: 838 av herr Nyberg.